

**ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР**

УДК [378.091.113:005.34]:316.72:316.347

DOI:

Борис Качур, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри менеджменту та інноваційного розвитку освіти
Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти
Мирослава Качур, кандидат педагогічних наук, доцент,
вчений секретар Закарпатського інституту післядипломної педагогічної освіти

**ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ
В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР**

У статті представлено обґрунтування феномену професійної культури менеджера освіти в умовах полікультурного регіону. Авторами проаналізовано дефініції “культура”, “професійна культура”, технологію формування професійної культури майбутніх менеджерів та представлено власне розуміння професійної культури менеджера освіти. Зауважено, що специфіка полікультурного регіону накладає свій відбиток як на діяльність закладу освіти, управлінську діяльність менеджера освіти, так і на його професійну культуру. Виокремлено важливі характеристики професійної культури менеджера освіти в умовах полікультурного регіону.

Ключові слова: менеджер освіти; культура; професійна культура; професійна культура менеджера освіти в умовах полікультурного регіону; полікультурна освіта; полікультурний регіон.

Літ. 11.

Boris Kachur, Ph.D.(Pedagogy), Head of the Management and
Innovative Development of Education Department
Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education
Myroslava Kachur, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor,
Academic Secretary of Transcarpathian Institute of Postgraduate Pedagogical Education

**THE PROFESSIONAL CULTURE OF THE EDUCATION MANAGER IN THE CONDITIONS
OF A MULTICULTURAL REGION: THE THEORETICAL DIMENSION**

The article has presented the justification of the phenomenon of the professional culture of the manager of education in the conditions of a multicultural region. The authors have analyzed the definitions of “culture”, “professional culture” and presented their own understanding of the professional culture of an education manager.

The professional activity of the education manager, in its majority, takes place in the conditions of a multicultural region. It has been noted that the region acts as a stable socio-geographic subject of the modern educational space, which ensures the development of regional educational systems in accordance with the ethnic, economical and socio-cultural features inherent in the region. That is why the professional activity of a modern education manager must meet the requirements of multicultural education, which, in its turn, must orient the professional training system of a specialist to the formation of multicultural competence, readiness for intercultural interaction based on knowledge of the ethnic culture of one’s nation and other nations.

Thus, in the conditions of cohabitation of different ethnic groups in the region the interaction of different national cultures has taken place. That is why the authors believe that in the professional activity of an education manager, the most important have been the following: taking into account the peculiarities of ethnic society; knowledge of the history of one’s nation, customs, traditions, art, traditional culture of education of one’s own and other peoples in the context of cultural dialogue; formed interethnic tolerance; developed culture of international communication, etc.

Therefore, the professional culture of the education manager, according to the problem of our research, is a part of the general culture of the individual, which has manifested in everyday professional and managerial activities, taking into account the specifics of the multicultural region. It has reflected the unity of a specialist’s theoretical training and his practical ability to successfully perform the tasks of professional activity in the conditions of a multicultural region. The formation and the development of the professional culture of the education manager has been a necessary condition for his professional training, which has been an urgent need of the modern labor market. The authors have considered the development of the professional culture of the education manager to be an important factor in personal and professional transformations that ensure an innovative strategy for the development of the entire organization, the necessary quality of work and a high level of professional success.

The authors have been convinced that the specificity of the multicultural region leaves its mark both on the activity of the educational institution, the managerial activity of the education manager, and on his professional culture. Accordingly, important characteristics of the professional culture of an education manager in the conditions of a multicultural region have been highlighted.

Keywords: education manager; culture; professional culture; professional culture of an education manager in the conditions of a multicultural region; multicultural education; multicultural region.

Постановка проблеми. Гострі виклики сьогодення ставлять високі вимоги до вітчизняної системи освіти, зокрема, до менеджерів освіти, від професійної діяльності яких прямо залежить її якість, конкурентоспроможність тощо. Поділяємо думку О. Сороки, що сьогодні

затребуваним є управлінець, який володіє комплексом різноманітних методів, технологій, засобів менеджменту, орієнтований на сучасні управлінські пріоритети, здатний до особистісного та професійного розвитку в управлінській діяльності, спроможний швидко реагувати і приймати рішення в доволі складних умовах функціонування соціокультурного простору [9]. Переконані, що менеджери освіти, в силу регіональних особливостей нашої держави, неоднорідності складу колективів освітніх закладів за культурними цінностями, переконаннями, соціальними орієнтаціями і установками, повинні займати соціально активну позицію, спрямовувати їх до пропагування гуманістичних ідеалів, толерантності, а також пропагувати усвідомлення цінності свого етносу та власної субкультури без ущемлення культури й традицій інших етнічних груп [6, 164].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фахової підготовки майбутніх менеджерів знаходимо у наукових працях С. Гриньова, Л. Карамушки, Л. Лебедик, О. Мармази, В. Маслова, Г. Попової, О. Яценко та ін. Специфіка професійної діяльності в умовах полікультурного регіону досліджена Т. Атрошенко, Л. Воротняк, О. Гривою, О. Гуренко, О. Дубасенюк, Н. Кічук, Н. Якою та ін. Професійна культура менеджерів освіти є предметом дослідження В. Бондаря, М. Корінного, О. Крупського, Є. Намлієва, Г. Улонової та ін. Проте, незважаючи на ґрунтовний пласт напрацювань, професійна культура менеджера освіти, а саме її особливості, зумовлені специфікою полікультурного регіону, не аналізувалися, що свідчить про беззаперечну актуальність нашого дослідження.

Мега статті – теоретично обґрунтувати феномен професійної культури менеджера освіти в умовах полікультурного регіону.

Виклад основного матеріалу. Активне становлення та розвиток вітчизняної освіти зумовлюють необхідність сформованості високого рівня професійної культури її менеджерів. Розкриття досліджуваного феномену вимагає аналізу поняття “культура”. Оскільки існує безліч визначень культури, що зумовлюється різними галузями знань, що її вивчають і різноаспектними поглядами науковців, тому представимо найбільш актуальні для нашого дослідження.

Культура – багатоаспектне явище, що охоплює різні сфери життя людини та суспільства. Культура зберігає, транслює досвід (передає його від покоління до покоління). Вона також генерує нові програми діяльності, поведінки та спілкування людей, які, “реалізуючись у відповідних видах і формах людської активності, породжують реальні зміни в житті суспільства” [10, 61]. Культура виступає передумовою і результатом освіти людини. Оволодіння культурою дає можливість людині не тільки адаптува-

тися до умов постійно змінюваного соціуму, а й стати здатною до активної діяльності, що дає змогу виходити за межі заданого, розвивати власну суб’єктність і примножувати потенціал світової цивілізації. Освіта є необхідним і важливим фактором розвитку як економіки, політики, культури, так і всього суспільства [1].

Професійна культура, згідно із визначенням І. Зязюна, – це сукупність умінь фахівця, його персональних та професійних якостей, які поєднують у собі: високу культуру, привітність, швидку реакцію, порядність, новаторство, здоров’я, гарну пам’ять, презентабельність, творчість, рівень кваліфікації, продуктивність та якість праці, вміння спілкуватися, трудову дисципліну, оперативність виконання функціональних обов’язків, знання іноземних мов, володіння основами професійної етики, правилами міжнародних етичних норм, високою організованістю праці та дисципліни, володіння знаннями з безпеки життєдіяльності. Професійна культура, на думку академіка, містить у собі всі елементи зовнішньої і внутрішньої культури людини, а саме: правила стосунків і звертання, вміння правильно виражати свої думки, дотримуватися етичних норм спілкування [3, 96].

Професійна культура, за визначенням М. Корінного, характеризує рівень і якість професійної діяльності, які залежать від соціально-економічного стану суспільства й сумлінності в оволодінні певними знаннями, навичками конкретної професії та їх практичного використання [7, 173]. На думку А. Капської, професійна культура, крім необхідних знань, умінь та навичок містить у собі певні особистісні якості, норми ставлення до різних складових професійної діяльності [5, 48].

Професійна культура як культура особистості, згідно із трактуванням С. Ісаєнко, – це міра та спосіб саморозвитку та самореалізації людини, ступінь досконалості фахівця у сфері професійної діяльності, досягнутий рівень розвитку його особистості в певний період життя [4, 14]. Зміст професійної культури як культури особистості визначається Г. Улоновою у межах таких підходів: акмеологічного, особистісного, психологічного. Інтегруючи вказані підходи, професійну культуру особистості дослідниця трактує як комплексне динамічне особистісне утворення професіонала, що зумовлює високі якісні показники професійно-особистісного зростання та самореалізації суб’єкта професійної діяльності [11, 21].

Професійна культура майбутнього керівника в галузі освіти, як стверджує С. Гриньов, передбачає розвинені здібності до постійного навчання і самоосвіти. Той фахівець, який прагне до постійного самовдосконалення, у подальшому сприятиме розвитку і створенню позитивного іміджу освітнього закладу. Автор вважає, що для фахівця з освітнього

ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ВИМІР

менеджменту професійна культура є основою професіограми, а її компоненти входять до ядра професійних знань, умінь, навичок. В освітньому просторі перед фахівцями постають соціально-культурні проблеми, що вимагатимуть виконання таких функцій: культурозберігальної – вивчення, збереження, відновлення і використання культурного надбання у процесі зростання духовних та освітніх потреб і інтересів різних груп населення; сприяння збереженню національної ідентичності у глобалізованому суспільстві; культуротворчої – створення національної освітньої та виробничої інфраструктури, наповнення позитивним досвідом виховного середовища суспільства; соціоорганізаційної – формування сприятливого культурного середовища для розвитку особистості і соціуму в освітньому суспільстві, на виробництвах; формування знань про створення проєктів, програм, вигравання тендерів, одержання грантів; розвиток умінь і навичок дотримання безпеки життєдіяльності; формування професійної культури особистості, проблеми подолання “мовного бар’єру” у світовому інформаційному суспільстві; сприяння розв’язанню правових, соціальних, технологічних проблем; управління конфліктами на виробництві; соціопедагогічної – сприяння формуванню професійної культури викладача і магістранта в процесі проходження виробничої практики; допомога в адаптації магістрантів до розвитку сучасних виробництв, їх проєктної діяльності [2, 55].

Актуальною для нашого дослідження є представлена С. Гриньовим технологія формування професійної культури майбутніх менеджерів, яка складається з кількох етапів. Першим етапом науковець визначає прогнозування розвитку професійної культури. Ураховуючи, що вимоги до професійної культури фахівців обумовлюються професійно-кваліфікаційними вимогами до посад, посадовими інструкціями, кодексами, правилами поведінки, основними стадіями формування професійної культури автор вважає:

1) аналіз – дослідження стану професійної культури фахівця з менеджменту в минулому, вивчення морального клімату в колективі та взаємовідносин між керівниками та підлеглими;

2) оцінювання індивідуального рівня розвитку професійної культури фахівців з менеджменту. Кожна особистість індивідуальна, яка має ціннісні орієнтири, володіє різними видами культур, життєвим досвідом, професійною компетентністю. Для досягнення успіху майбутні керівники повинні розглядати кожну людину як унікальну сукупність компетентнісних, поведінкових і культурних факторів, враховуючи потенціал до подальшого формування та розвитку власної професійної культури;

3) вибір методу діагностики: соціологічні дослідження, анкетування, експертне оцінювання;

4) діагностика – визначення характеру і стану культурної компетентності та професійної культури фахівця управління проєктами. На цій основі визначаються напрями вдосконалення роботи з кадрами, цілі прогнозування та кадрові завдання у сфері формування та розвитку професійної культури, які потрібно розв’язати;

5) моделювання професійної культури – визначення змін, які бажано здійснити в нормативно-правовій базі з унормування й оцінювання професійної культури фахівців з менеджменту згідно зі структурою, компонентами і критеріями оцінювання останньої, а саме: розробка поточних нормативно-правових стандартів професійної культури, професіограм, які включатимуть загальні норми культурної компетентності; розробка поточних вимог до працівника в процесі його професійного-кваліфікаційного та професійно-посадового розвитку, які б оперативно закріплювалися в посадових інструкціях та відображали систему цінностей, норм культури; прогнозування культурної компетенції – внесення основних перспективних змін у нормативно-правове регулювання стандартів, норм професійної діяльності, планування структурних зрушень у професійно-кваліфікаційному складі кадрів та в проведенні кадрової роботи, а також змін у навчальні програми з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців проєктної галузі.

Другим етапом технології формування професійної культури, на думку С. Гриньова, є її активізація (стимулювання). Автор вважає, що набуті компетентності не матимуть користі, якщо спеціалісти, які ними володіють, не зацікавлені реалізувати їх з максимальною віддачею, демонструючи їх у ступені розвитку інших якостей: ціннісного ставлення до професійної діяльності, мотивації до професійного удосконалення, творчої активності.

Цілком погоджуємося з науковцем, що вияв професійної культури керівника освітнього закладу в будь-якій ситуації – це взаємодія його особистісних характеристик і характеристик ситуації, важливим показником професійної культури є культурна компетентність і частота її прояву; спостереження за професійною культурою здійснюється у межах конкретних професійно-кваліфікаційних вимог, професіограм, посадових обов’язків (посадових інструкцій); середовище професійної культури майбутніх фахівців з менеджменту складається з чотирьох взаємозалежних елементів (культура працівників управління, культура процесу управління, культура умов праці, культура документації) кожен з яких є незамінною для успішного управління [2, 57]. Відповідно до проблеми нашого дослідження, виокремлені елементи пропонуємо розглядати з урахуванням специфіки полікультурного регіону.

Отже, під професійною культурою менеджера освіти ми розуміємо культуру, що складається з

професійних умінь і навичок фахівця, а також його здатності та готовності здійснювати управлінську діяльність. Переконані, що на формування професійної культури впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. До них можна віднести, наприклад, престиж професії, якість освітніх послуг, професійну мотивацію і специфіка регіону, в якому здійснюється професійна діяльність.

Професійна діяльність менеджера освіти, у своїй більшості, відбувається в умовах полікультурного регіону. Зазначимо, що регіон виступає стійким соціально-географічним суб'єктом сучасного освітнього простору, що забезпечує розвиток регіональних освітніх систем відповідно до властивих регіону етнічних, економічних та соціокультурних особливостей. Саме тому професійна діяльність сучасного менеджера освіти має відповідати вимогам полікультурної освіти, яка, зі свого боку, повинна орієнтувати систему професійної підготовки фахівця на формування полікультурної компетентності, готовності до міжкультурної взаємодії на основі знань етнічної культури свого народу та інших народів.

Так, в умовах спільного проживання різних етносів у регіоні відбуваються взаємодії різних національних культур. Відповідно, у професійній діяльності менеджера освіти, на наш погляд, найважливішими постають: урахування особливостей етнічного соціуму; знання історії свого народу, звичаїв, традицій, мистецтва, традиційної культури виховання свого та інших народів у контексті діалогу культур; сформована міжетнічна толерантність; розвинена культура міжнаціонального спілкування та ін.

Професійна діяльність керівників закладів освіти в умовах полікультурного регіону, як стверджує Т. Атрощенко, має свою специфіку, яка вимагає відповідних знань, умінь і навичок. Відповідно, полікультурна освіта майбутніх керівників є актуальною і визначальною в багатонаціональному суспільстві, оскільки діяльність сучасних закладів освіти спрямована на толерантну взаємодію та співробітництво, створення умов для пізнання культури, світоглядних позицій, звичаїв та традицій членів колективів – представників різних етносів. Авторка акцентує увагу на тому, що завдання підготовки керівних кадрів закладів освіти потребують доповнень полікультурного характеру, а саме: орієнтації на знання основних структурних елементів полікультурного навчального середовища; знання сутності базових положень крос-культурного менеджменту; обізнаності із сучасними психолого-педагогічними технологіями навчання і виховання в полікультурному навчальному середовищі; сформованості міжетнічної толерантності, розвитку культури міжнаціонального спілкування; уміння попереджувати та врегулювати міжетнічні конфлікти тощо. Ці знання дають можливість керівникам закладів освіти здійснювати

власну професійну діяльність на високому рівні, реагувати на зовнішні та внутрішні чинники полікультурного освітнього середовища, моделювати його відповідно до специфіки закладу освіти [1].

Слушною для нашого дослідження є думка С. Одайник, що одним із важливих показників готовності керівників закладів освіти до професійної діяльності в полікультурному навчальному середовищі є знання основних механізмів реалізації державної мовної політики в полікультурному навчальному середовищі. Виходячи з цього, механізми реалізації державної мовної політики в галузі освіти України автор рекомендує розглядати як систему організаційних і правових засобів, методів і стимулів, за допомогою яких державою унормовуються мовні процеси, забезпечується реалізація соціально-економічних правових функцій, тобто державний механізм містить у собі політико-правові, організаційно-управлінські форми й засоби регулювання мовної політики в освітянській сфері. Урахування зазначених аспектів, як уважає дослідниця, є необхідною умовою діяльності менеджера освіти [8, 252].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, професійна культура менеджера освіти, відповідно до проблеми нашого дослідження, – це частина загальної культури особистості, що проявляється у повсякденній професійно-управлінській діяльності з урахуванням специфіки полікультурного регіону. Вона відображає єдність теоретичної підготовки фахівця та його практичної здатності до успішного виконання завдань професійної діяльності в умовах полікультурного регіону. Формування та розвиток професійної культури менеджера освіти є необхідною умовою його професійної підготовки, яка є нагальною потребою сучасного ринку праці. Розвиток професійної культури менеджера освіти вважаємо важливим чинником особистісно-професійних перетворень, що забезпечують інноваційну стратегію розвитку всієї організації, необхідну якість праці й високий рівень професійної успішності.

Специфіка полікультурного регіону накладає свій відбиток як на діяльність закладу освіти, управлінську діяльність менеджера освіти, так і на його професійну культуру. Відповідно, важливими характеристиками професійної культури менеджера освіти в умовах полікультурного регіону вважаємо: захопленість професією та її прийняття як цінності сучасного життя; критичне та відповідальне ставлення до дійсності; самостійність та свідомість того, що відбувається; творчі прояви; розуміння специфіки полікультурного регіону; врахування особливостей етнічного соціуму; міжетнічну толерантність; володіння мовою національних меншин; культуру міжнаціонального спілкування тощо. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у дослідженні пе-

дагогічних умов формування готовності майбутніх менеджерів освіти до здійснення професійної діяльності в умовах полікультурного регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атрошенко Т.О. Підготовка майбутніх керівників закладів освіти в умовах полікультурного регіону. URL: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/boppndsu/paper/viewFile/251/245>

2. Гриньов С. Технологія формування професійної культури майбутнього менеджера для нової української школи. *Витоки педагогічної майстерності*, 2019. Вип. 23. С.54–58.

3. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність: підручник. Київ, 1997. 349 с.

4. Ісаєнко С.А. Формування професійної культури у студентів інженерно-технічних спеціальностей (на прикладі навчальної дисципліни “Англійська мова (за професійним спрямуванням)”: методичні рекомендації. Київ, 2009. 74 с.

5. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч.-метод. Посібник. Київ, 2001. 220 с.

6. Качур Б.М., Качур М.М. Професійна діяльність менеджерів освіти в умовах полікультурного регіону. *Науковий вісник ужгородського університету. Серія: “Педагогіка. Соціальна робота”*. 2020. Вип. 1 (46). С. 164–168.

7. Корінний М.М., Шевченко В.Ф. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ, 2003. 384 с.

8. Одайник С.Ф. Управління навчальним закладом в умовах полікультурного освітнього середовища. *Педагогічний альманах*, 2015. Вип. 25. С. 249–254.

9. Сорока О., Курта Ю. Управлінська культура керівника соціокультурної установи. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23210/1/Soroka_Kurta.pdf

10. Степин В.С. Культура. Вопросы философии, 1999. № 8. С. 61–71.

11. Улунова Г.Є. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія / кол. авт. ; відп. ред. Г.Є. Улунова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. С.8–21.

REFERENCES

1. Atroshchenko, T.O. Pidhotovka maybutnix kerivnykiv zakladiv osvity v umovakh polikulturnoho rehionu [Training of future heads of educational institutions in the conditions of

a multicultural region]. Available at: <http://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/boppndsu/paper/viewFile/251/245> [in Ukrainian].

2. Hrynyov, S. (2019). Tekhnolohiya formuvannya profesiyanoi kultury maybutnoho menezhера dlya novoyi ukrayinskoyi shkoly [The technology of forming the professional culture of the future manager for the new Ukrainian school]. *Origins of pedagogical skill*, Vol. 23, pp. 54–58. [in Ukrainian].

3. Zyazyun, I.A. (1997). Pedahohichna maysternist [Pedagogical skill]. Kyiv, 349 p. [in Ukrainian].

4. Isaenko, S.A. (2009). Formuvannya profesiyanoi kultury u studentiv inzhenerno-tekhnichnykh spetsialnostey (na prykladi navchalnoyi dystsypliny “Anhliyska mova (za profesynym spryamuvanniam) [Formation of professional culture among students of engineering and technical specialties (on the example of the educational discipline “English (by professional direction)”). Kyiv, 74 p. [in Ukrainian].

5. Kapska, A.Y. (2001). Sotsialna robota: deyaki aspekty roboty z ditmy ta moloddyu [Social work: some aspects of working with children and youth]. Kyiv, 220 p. [in Ukrainian].

6. Kachur, B.M. & Kachur, M.M. (2020). Profesiyna diyalnist menezheriv osvity v umovakh polikulturnoho rehionu [Professional activity of education managers in the conditions of a multicultural region]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: “Pedagogy. Social work”*. Vol. 1 (46), pp. 164–168. [in Ukrainian].

7. Korinnyi, M.M. & Shevchenko, V.F. (2003). Korotkyy entsyklopedychnyy slovnyk z kultury [Short encyclopedic dictionary of culture]. Kyiv, 384 p. [in Ukrainian].

8. Odainyk, S.F. (2015). Upravlinnya navchalnym zakladom v umovakh polikulturnoho osvitnoho seredovyscha [Management of an educational institution in a multicultural educational environment]. *Pedagogical almanac*. Vol. 25, pp. 249–254. [in Ukrainian].

9. Soroka, O. & Kurta, Yu. Upravlinska kultura kerivnyka sotsiokulturnoyi ustanovy [Management culture of the head of a socio-cultural institution]. Available at: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23210/1/Soroka_Kurta.pdf [in Ukrainian].

10. Stepin, V.S. (1999). Kultura. Voprosy filosofii [Culture. Questions of Philosophy]. Vol. 8, pp. 61–71.

11. Ulunova, G.E. (2016). Profesiyna kultura: sutnist, fakhovi osoblyvosti, rozvytok [Professional culture: essence, professional features, development]. Monograph. Sumy: Publishing House of the Sumy State University named after A.S. Makarenko, pp. 8–21. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.07.2022

“Я віддаю перевагу тому, що можна побачити, почути і вивчити”.

*Теракліт Ефеський
давньогрецький філософ*

“І чим більше я розмірковую, тим більше дві речі сповнюють мою душу новим подивом і наростаючою побожністю: зоряне небо наді мною та моральний закон у мені”.

*Іммануїл Кант
німецький філософ*

